

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ім. Т. Г. ШЕВЧЕНКА

СВІТЛАНА
ЛУЦЬІЙ

«ВІДНОВИТИ
ІСТОРІЮ
ЗНИЩЕНЬ
І ВІДРОДЖЕНЬ...»:

**Ю. ЛАВРІНЕНКО
І ЛІТЕРАТУРНО-
КРИТИЧНА
ДУМКА
ДІАСПОРИ**

КИЇВ
АКАДЕМПЕРІОДИКА
2018

УДК 82(100=161.2)
Л87

Рецензенти:

М. С. ВАСЬКІВ, д-р філол. наук, професор кафедри журналістики і нових медіа Київського університету імені Бориса Грінченка

І. З. ПАВЛЮК, д-р наук із соціальних комунікацій, пров. наук. співроб. відділу української літератури ХХ століття та сучасного літературного процесу Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

*Затверджено до друку вченою радою
Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України
(протокол № 5 від 2 червня 2016 року)*

Луцій С. І.

Л87 Відновити історію знищень і відроджень...: Ю. Лавріненко і літературно-критична думка діаспори / Світлана Луцій; НАН України, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. — Київ : Академперіодика, 2018. — 330 с.

ISBN 978-966-360-375-9

Уперше системно досліджено літературознавчу, історичну та публіцистичну спадщину Ю. Лавріненка (1905—1987), відомого наукового, культурного та громадського діяча діаспори, подано його уточнену біографію. В обіг уведено невідомі архівні матеріали з особових фондів І. Багряного, Г. Костюка, Ю. Лавріненка, М. Ореста, У. Самчука, Ю. Шереха (епістолярій, спогади, статті, автобіографії). Джерельна база роботи — архівні матеріали відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, фондів Бахметєвського архіву в США.

Для літературознавців, викладачів, студентів-філологів, широкого читачького загалу.

УДК 82(100=161.2)

ISBN 978-966-360-375-9

© С. І. Луцій, 2018

© Академперіодика, оформлення, 2018

ПЕРЕДМОВА

Існує чимало фахових розвідок про літературознавця, критика, публіциста, культурного та громадського діяча Ю. Лавріненка, однак на сьогодні виникла потреба в цілісному історико-літературному дослідженні його наукової спадщини, у якому було б осмислено особливості доробку цього вченого, проаналізовано теоретичні та методологічні аспекти його праць в контексті розвитку українського діаспорного літературознавства другої половини ХХ століття.

Початок літературно-критичної діяльності Ю. Лавріненка припав на сумнозвісний час — кінець 1920-х — 1930-ті роки, тому й розділив він трагічну долю свого покоління: спочатку арешти, потім ув'язнення, а далі шлях в еміграцію.

У січні 2000 року Марія Данилівна Лавріненко та донька Лариса Юріївна передали завідувачу відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Сергію Анастасійовичу Гальченку частину матеріалів із архіву Юрія Андріяновича. Поклавши переді мною, на той час співробітницею відділу рукописних фондів і текстології, ці матеріали, Сергій Анастасійович сказав: “Працюйте. Вам буде дуже цікаво”. Так розпочалося моє захоплення Ю. Лавріненком та

літературою й літературознавством діаспори, яке триває й нині.

Серед переданих до відділу рукописів матеріалів значну частину становило листування, яке охоплювало чималий часовий період — із 1940-х по 1980-ті роки. Коло адресатів Ю. Лавріненка надзвичайно широке (понад 250 адресатів). Це відомі політичні, наукові, театральні діячі, письменники й видавці: Б. Андрієвський, І. Багрянний, І. Борщак, О. Буревій, Ф. Великохатько, В. Винниченко, М. Воскобійник, В. Гайдарівський, Й. Гірняк, Є. Гловінський, С. Гординський, Я. Гніздовський, Д. Гуменна, С. Домазар, Іван Евентуальний, О. Ізарський, І. Качуровський, Д. Кислиця, І. Костецький, Г. Костюк, І. Кошелівець, В. Кубійович, Л. Лиман, Ю. Луцький, Р. Маланчук, Л. Полтава, Г. Наконечна, О. Оглоблин, А. Орел, Т. Осьмачка, М. Рудницька, У. Самчук, Яр Славутич, Ю. Шерех, М. Шлемкевич та ін.

Листи розповідають не тільки про життя науковця та його бурхливу громадську й літературну діяльність в Німеччині та США, а й інформують про літературні дискусії й видавничі справи в діаспорі, про політичні суперечки й ідеологічні розходження, театральні вистави та появу нових творчих колективів і літературних організацій, наукові здобутки, підготовку до друку творів таких письменників, як Т. Шевченко, Леся Українка, І. Франко, М. Хвильовий, А. Любченко, І. Багрянний, М. Куліш, Ю. Яновський, Д. Гуменна, У. Самчук, О. Веретенченко та ін., про проведення різних конференцій, з'їздів (студентів, науковців, політв'язнів, письменників), про заснування і видавничу діяльність МУРу, ОУП "Слово", про наміри українських письменників і літературознавців написати й видати об'єктивну історію української літератури тощо.

Родинне листування Лавріненків представлено 12 листами та 9 поштовими картками Юрія Андріяно-

вича, написаними до дітей і дружини протягом шести років (з 27.01.1946 по 3.09.1952 рр.). Ці пожовклі автографи, написані простим олівцем, розповідають нам про люблячого батька та уважного й дбайливого чоловіка, котрого цікавлять найдрібніші подробиці з життя своєї родини.

Дуже цінною складовою частиною фонду є, на жаль, неповні автобіографії Ю. Лавріненка (українською й англійською мовами) та його відповіді на запитання анкет різних установ і редакцій, а також перелік статей і монографій, зроблених ним самим. Ці документи допоможуть сучасним дослідникам з'ясувати нові факти життєвої й творчої біографії відомого літературознавця, стануть ключем до прочитання й датування багатьох листів із архіву Юрія Андріяновича.

Громадсько-культурну діяльність публіциста й дослідника літератури ілюструють запрошення на з'їзди, творчі вечори та статті, опубліковані в газетах “Українські вісті”, “Наш клич”, “Український Прометей”, “Наш вік”, “Свобода”, “Українське слово”, “Українська трибуна” та журналах “The New Leader”, “New Times”, місячнику “Листи до Приятелів” протягом 1947—1967 рр. Велику цінність мають автографи статей Лавріненка та машинописи з авторськими правками, як-от: “Збройний спротив України большевицькій окупації між двома світовими війнами”, “Динаміка національних складників ССРСР і національна політика Кремля”, “Майстер — життєлюб (Замість квітів на могилу Максима Рильського)”, “Листок з минулого, що впав у сучасність”, “З приводу праці Ю. Шереха” та ін.

Родина Лавріненка передала у відділ рукописних фондів і текстології переплетений машинописний примірник книги “Розстріляне відродження” з авторськими правками і фотокопію кількох аркушів паспорта Юрія Андріяновича та довідки про звільнення із заслання

(16.05.1939 р.; 9.06.01939 р.), кілька брошур: “Американське малоросійство”, “Біля джерел”, “Культурний епігонізм і 1917-ий рік”.

Книжка “Розстріляне відродження” (Париж, 1959), укладена Ю. Лавріненком у рекордно короткий термін, у складних матеріальних та моральних обставинах, користувалася величезною популярністю як в еміграційному середовищі, так і в радянській Україні. Вона мала не лише історико-літературне, а й морально-етичне та патріотично-виховне значення. На цьому аспекті наголошувалось у більше як п’ятдесяти рецензіях, які з’явилися після виходу “Розстріляного відродження”.

Антологія засвідчила закономірну спадкоємність та наступність літературних поколінь, а також цілісність української культури — материкової та діаспорної. У передмові до книжки “Зруб і парости...” (Мюнхен, 1971), куди увійшли праці, написані протягом 1945—1965 років, Ю. Лавріненко поглибив це положення своєї літературознавчої концепції про наступність поколінь, про те, що кожне літературне покоління давало поштовх для народження молодого змiни, яка хоч і пішла власним шляхом, все одно продовжила традиції “батьків”. На його думку, класична література, яка розвивалася й функціонувала в колоніальних умовах, сприяла розвитку літературного покоління “розстріляного відродження”, а ця літературна епоха знайшла своє продовження у творах шістдесятників та Нью-Йоркської групи.

Джерельною базою монографії стали насамперед архівні матеріали, які зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, а також деякі матеріали із фондів Бахметєвського архіву в США (Колумбійський університет). При цитуванні діаспорних видань повністю зберігається мова оригіналу, архівні матеріали подаються зі збереженням авторської орфографії, пунктуація уніфіку-

---

ється за сучасним правописом. Описки та друкарські помилки виправлені беззастережно.

Хочеться подякувати директору Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України академіку М. Г. Жулинському, заступнику директора із загальних питань Т. П. Гах та вченому секретарю О. Б. Поліщук, завдяки яким стало можливим видання цієї монографії. Безмежна подяка моїм шановним рецензентам — М. С. Васьківу та І. З. Павлюку, які фахово поцінували та благословили цю книжку, відділу української літератури ХХ століття та сучасного літературного процесу, де відбулося обговорення цієї монографії, колективу видавництва “Академперіодика”, який допоміг зреалізувати мій задум, а також моїй родині, яка надихала й підтримувала мене.

Окрема вдячність родині Ю. Лавріненка за передані архівні матеріали, які прислужилися й далі прислужаться багатьом дослідникам літературного процесу ХХ століття.

Сподіваюся, ця праця зацікавить не лише фахівців — літературознавців, викладачів, студентів-філологів, а й широке коло шанувальників української літератури.

ЗМІСТ

Передмова	3
Сторінки життєпису Юрія Лавріненка	11
Класична спадщина в літературознавчих розвідках Юрія Лавріненка	137
Юрій Лавріненко — дослідник “розстріляного відродження”	191
“Повстання проти змори”, або “Парості” новітньої української літератури: Нью-Йоркська група та шістдесятники у працях Ю. Лавріненка	265
“Най-найколеритніша постать еміграційної літератури й публіцистики”: до питання методології Юрія Лавріненка	299
“...Ви здатні дати нашій нації багато великих цінностей духового характеру”: висновки	319